

TOPLUMSAL GÜVENLİK VE TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİ SİĞINMACILAR¹**İlker Salih EBREM***Dr. Öğretim Görevlisi, Siirt Üniversitesi, ilkersalihebrem@hotmail.com***ÖZET**

Suriye krizinin başlamasının ardından yaşanan süreçte, birçok problemler ortaya çıkmıştır. Suriye krizinin yaratmış olduğu problemler alanların başında güvenlik gelmektedir. Güvenlik kavramı, Soğuk Savaş sonrasında değişime uğramış ve askerî güvenliğin tekelinden çıkarak çok boyutlu bir şekilde incelenmeye başlanmıştır. Bu kapsamda Kopenhag Okulu'nun güvenliği, sadece askerî güvenlik olarak ele alınmaması ve farklı sektörlerle ayrılarak incelenmesi, son yıllarda yaşanan krizlerin ve Suriye krizinin analiz edilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda, Kopenhag Okulu'nun toplumsal güvenlik sektöründen hareketle, Suriye krizinin etkileri bölgesel sorunları beraberinde getirmiştir. Suriye krizinin başlamasının ardından Suriye vatandaşları komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Bu ülkelerin başında Türkiye gelmiştir. Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin sayıları Türkiye'nin beklentilerin çok üzerinde olmuştur. Suriye krizinin başlamasının ardından geçen dokuz yıla rağmen herhangi bir çözüm sağlanamamıştır. Çözumsuzlük durumu sonucunda, Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacılar, Türk halkı üzerinde toplumsal güvenlik algısı yaratmıştır. Bu kapsamda çalışmanın amacı Kopenhag Okulu'nun güvenlik sektörlerinden olan toplumsal güvenlik temelinde Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların yaratmış oldukları toplumsal güvenlik algısını irdelemek ve elde edilen bulgular sonucunda çözüm önerileri sunmaktır.

Anahtar Kavramlar: Suriye Krizi, Kopenhag Okulu, Güvenlik, Suriyeli Mülteciler, Toplumsal Güvenlik

ABSTRACT

During the period after the onset of the Syrian crisis, many problematic fields have emerged. Security is one of the problematic areas created by the Syrian crisis. The concept of security was changed after the Cold War and it is started to be examined in a multidimensional way by leaving the monopoly of military security. In this context, the fact that the Copenhagen School does not only consider security as military security and examines it by dividing it into different sectors is important in terms of analyzing the crises experienced in recent years and the Syrian crisis. Within this framework, considering from the social security sector of the Copenhagen School, the effects of the Syrian crisis brought regional problems with it. After the onset of the Syrian crisis, Syrian citizens had to take refuge to neighboring countries. Turkey has the leading of these countries. The number of Syrians who took refuge in Turkey was well above Turkey's expectations. Despite the nine years since the onset of the Syrian crisis, no solution has been achieved. In case the result of the deadlock, Syrian refugees in Turkey has created a societal security perception upon Turkish society. In this context, the purpose of the study, on the basis of societal security is one of the security sector of Copenhagen School, to examine the societal security perceptions that they have created of Syrian refugees in Turkey and to offer solutions as a result of the findings.

Keywords: Syrian Crisis, Copenhagen School, Security, Syrian Refugees, Societal Security

Giriş

Arap Baharı'nın 2010 yılında Tunus'ta ortaya çıkmasının ardından bölgede yer alan birçok ülke vatandaşları, demokratik yönetim ve ekonomik refahtan adil pay almak için ülke yöneticilerine meydan okuyarak protesto gösterilerine başlamış ve bu gösteriler sonucunda bazı ülkelerde yönetim değişiklikleri olmuştur. Arap Baharı'nın etkilediği ülkelerden biri olan Suriye'de halk gösterileri ile başlayan süreç içerisinde Esad yönetiminin halk gösterilerini bastırabilmek adına şiddet kullanması ülkedeki kaosu arttırmış ve ülkede iç savaşın başlamasına sebebiyet vermiştir. Bu savaştan kuşkusuz en fazla etkilenen sivil halk olmuştur. Ülke içerisinde şiddet olaylarının artması ile birlikte Suriye vatandaşları ülkelerini terk etmek zorunda kalmış ve komşu ülkelere sığınmak zorunda bırakılmışlardır.

¹ Bu makale Dr. İlker Salih EBREM'in doktora tezinden üretilmiştir.

Soğuk Savaş döneminin sona ermesinin ardından ortaya çıkan bölgesel, etnik ve dinî güvenlik sorunları, mültecilik kavramının daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmasının ve ülkelerin toplumsal güvenliklerinin irdelendiği güvenlik teorilerinin zemininin hazırlanmasında etkili olmuştur. Yenidünya düzeninde güvenlik konseptlerinin irdelendiği başlıca yer ise Kopenhag Okulu olmuştur. Kopenhag Okulu güvenliği sadece askerî boyutu ile ele almayarak beş farklı sektöre bölerek irdelenmiş ve güvenliğe çok boyutlu bir bakış açısı kazandırmıştır. Kopenhag Okulu'nun güvenliği incelediği sektörlerden biri ise toplumsal güvenlik anlayışıdır.

Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacı sayısının yüksekliği ve Suriye krizinin aradan geçen yıllara rağmen çözümlenememesi düşünüldüğünde, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'nin toplumsal güvenliğine etkileri irdelenmesi gereken bir konudur. Zira son yıllarda Suriyeli sığınmacıların siyaset propagandalarının gündeminde yer almaları ve Türkiye'nin ekonomik göstergelerindeki dalgalanmaların Suriyeli sığınmacılar üzerinden tartışılması, Türk toplumunda Suriyeli sığınmacılara karşı tepkinin oluşmasına neden olmaktadır. Bu konuda 2014'ten bu yana Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'nin yayınladığı raporlar bu bağlamda oldukça önemli veriler sunmaktadır (HÜGO: 2018). Bu bakımdan Suriyeli sığınmacıların toplumsal güvenlikte yarattıkları etki incelenmesi gereken bir konudur.

Toplumsal güvenlik ve Suriyeli sığınmacılar konusunun incelenmeye çalışılacağı çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde güvenlik kavramının değişen yapısı ele alınacaktır. İkinci bölümde Kopenhag Okulu'nun güvenlik sektörleri irdelenerek güvenlik sektörleri açıklanmaya çalışılacaktır. Son bölümde ise Kopenhag Okulu'nun toplumsal güvenlik sektörü çerçevesinde Suriyeli sığınmacıların Türkiye'nin toplumsal güvenliğine etkileri ortaya konulmaya gayret edilecektir.

1. GÜVENLİK KAVRAMI VE GELİŞİMİ

Güvenlik, ilk insandan bu yana birey temelli bir olgu olarak yaşamın her alanında yer almaktadır. Abraham Harold, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisinde güvenlik, fizyolojik ihtiyaçlardan sonra alttan ikinci sırada yer almaktadır (Yorulmaz, 2016: 737). Güvenlik kavramının temel hareket noktası, herhangi bir tehlike durumuna karşı alınan tedbir veya tehlikelerden uzak kalma olarak vurgulanmaktadır. Tehlike kavramı ise oldukça muğlak olmakla beraber tehdit durumu olarak algılanan her şey tehlike olarak değerlendirilebilmektedir (Kılıçarslan, 2016: 45). Dünyaya gelen her canlının temel amacı varlığını devam ettirmektir. Devletler de aynı amaç doğrultusunda hareket ederler (Sancak, 2013: 124). Bu noktada güvenlik kavramı, varlığın devamı için ortaya çıkan tehditleri bertaraf etmek veya tehdidi algılama durumudur.

Güvenlik kavramı, Latince "securitas" kavramı ile ifade edilmektedir. Latince Se (olmaksızın) ve Cura (endişe) kelimelerinin birleştirilmesi sonucunda ortaya çıkan kavram olan "endişeden uzak olma" anlamına gelmektedir (Frederik ve Arends, 2009: 5). Güvenlik kavramı Batı kökenli bir kelime olup, ilk olarak Cicero ve Lucretius tarafından kullanılmıştır. "securitas" kelimesi I. Yüzyıldan itibaren *Pax Romana* bağlamında siyasi bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır (Brauch, 2015: 168). Bahsedilen dönemde Roma vilayetleri arasında ortaya çıkan problemlerin çözümünde kaba kuvvet kullanılarak sorunlar çözüme kavuşturulmaya çalışılmış ve halkın güvenliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Burada sağlanan güvenliğin temel dayanağını ise Roma barışı oluştururken, Roma barışının temelini ise "Securitas" kavramı oluşturmaktadır (Vural, 2018: 22).

Monarşilerde güvenlik kavramı, bireylerin mutlak bir gücün egemenliği altında bir araya gelerek, haklarını bir üstün güce devrederek o güç üzerinden koruma sağlamaları anlamında tanımlanıyordu. XVII. yüzyılda ise Otuz Yıl Savaşları'nın ardından 1648'de Osnabrück ve Münster Antlaşmaları imzalanmıştır. Bu antlaşmaların imzalanması ile birlikte ortaya çıkan ulus devlet sistemi ile devletlerin güvenlikleri ile yurttaşlarının güvenlikleri arasında bir bağ oluşturulmuştur. Böylelikle güvenlik ulus düzeyinde ele alınan bir kavram olarak nitelendirilmeye başlanmıştır (Ergüven, 2016: 778).

Thomas Hobbes ise güvenlik kavramını iç savaşları önleme hedefi ile tanımlamaktadır. Hobbes'e göre insanlar, ölüm korkusu ve çıkar ile hareket eden bencil varlıklardır. Bu güdülerden hareketle insanlar yaşamlarını sürdürebilmek için "güvende olma" isteği duymaktadırlar. Devlet kurumunun ortaya çıkmadan önceki ortamını "doğa durumu" olarak tanımlayan Hobbes, bu durumu "güvensiz" ve "herkesin herkesle

savaşı” olarak nitelemektedir. “İnsan insanın kurdudur” sözü ise Hobbes’un doğa durumu kavramını özetlemek için önemli bir sözdür. Ancak insanlar böylesine güvensiz bir ortamda sürekli kalamayacaklardır. Hobbes’e göre bu ortamdan çıkmak için de güçlü bir bireyi veya parlamentoyu başa getirmek gerekmektedir (Vural, 2018: 22).

Thomas Hobbes, güvenliği; devletin veya egemenin halkına karşı temel görevlerinden biri olarak vurgulamış ve iç güvenliğe dikkat çekmiştir. Amerika’nın temel yapı taşı olan anayasasında ise güvenlik ve özgürlük birbiri ile ilişkilendirilmiştir. Fransız İhtilali döneminde yazılan Yurttaş Hakları Bildirgesi içeriğinde, dört temel insan haklarından birini güvenlik oluşturmaktadır (Brauch, 2015: 168).

Beril Dedeoğlu’na göre güvenlik; devletlerin, toplumların, gruplar ve bireylerin varlıklarını sürdürebilme ve varlıklarını korumak için oluşturmuş oldukları faaliyetler ve bu faaliyetleri tehdit eden unsurların ortadan kaldırılması için geliştirilen algılar, araçlar ve uygulamaları kapsamaktadır. Algı, araçlar ve uygulamalara yönelik politikalar, konjonktürün dinamiklerine göre her seferinde yeniden şekillenmektedir (Dedeoğlu, 2015: 369).

Uluslararası İlişkiler disiplininde kullanılan güvenlik kavramı, günlük hayatta kullanılan farklı bir anlam içermektedir. Uluslararası alanda güvenlik genellikle güç politikalarına dayanmaktadır. Bir konunun uluslararası güvenlik alanına girip girmediği genellikle geleneksel askerî politik yaklaşımlarla ilgilidir. Eğer konu askerî politik yaklaşım içerisinde değerlendiriliyorsa güvenlik devletin bekasıyla ilgilidir ve tehdidin ortadan kaldırılması için olağanüstü önlemler alınması gerekebilir. Bu önlemler arasında ise kuvvet kullanımı bulunmakta ve meşru görülmektedir (Yorulmaz, 2016: 738).

Güvenlik veya tehdidin ne olduğu muğlak bir kavramdır. Neyin güvenliği tehdit ettiği konusu onu analiz eden analizcinin hassasiyet alanları, dünya görüşleri, gelenekleri ve zihniyetiyle direkt olarak bağlantılıdır. İngiliz Okulu’na göre güvenlik yaklaşımları üç başlık altında toplanmaktadır. Realistler, (Thucydides ve Machiavelli) devlet için çıkar ve gücün belirleyici rolünden bahsederken, Pragmatistler (Gratius) ise iş birliğine vurgu yaparak sistemin üyelerinin kurumlar, normlar, diplomasi ve uluslararası hukuk ile inşa edilen bir “devletler toplumu” oluşturan devletlerin belirleyici oldukları bir uluslararası topluma vurgu yapmışlardır. İdealist yaklaşım ise devlet ve devlet sistemlerinin ortadan kaldırılarak birey ve insanlığı temel alan dinamikler vasıtası ile nihai çözümlerin mümkün olacağı görüşündedir (Brauch, 2015: 172-173).

Güvenlik kavramının insanlık tarihi kadar eski olmasında insanın temel hedeflerinden birinin varlığını devam ettirmek istemesi olduğu söylenebilir. Ancak Uluslararası İlişkiler disiplininde güvenlik çalışmaları İkinci Dünya Savaşı’nın ardından ortaya çıkmaya başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı’ndan önce devletlerin güvenlik anlayışları “savaş çalışmaları”, “askerî çalışmalar” ve “strateji” şeklinde oluşturulmuştur. İkinci Dünya Savaşı’na kadar güvenlik, realizm temelli okumalar üzerinden gerçekleşirken İkinci Dünya Savaşı’nın yıkıcı etkileri bu anlayışta değişikliğe gidilmesine sebebiyet vermiş ve bu tarihten itibaren “savunma” ve “savaş” anlayışı terk edilerek, güvenlik kavramı üzerine yoğunlaşan çalışmaların meydana geldiği bir dönem oluşmuştur. Bu durum neticesinde güvenlik kavramının, askerî stratejilerin tekeline çıkarılarak sivilleştirilmesi sağlanmıştır (Baysal ve Lüleci, 2011: 66).

Savaş ve şiddetin sona erdirilip erdirilemeyeceği tartışmaları yıllarca sürmüştür. Bu çerçevede Uluslararası İlişkiler disiplininin Birinci Dünya Savaşı’nın ardından ortaya çıkışı ile birlikte savaş ve şiddet tartışmalarının merkezinde yer almıştır. İdealizm, Milletler Cemiyeti’nin kurulması ile birlikte savaş ve şiddetin sona erebileceği yönünde söylemlerde bulunmuş ve umutlar yeşertmiştir. Bu görüntü idealizme olan desteği arttırmıştır. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından 1945 sonrası Soğuk Savaş dönemi boyunca realizm temel teori olmuştur. Zira dönem itibari ile çatışmaya dayalı bir ortam oluşurken birçok yazar, savaş ve şiddeti insanlık tarihi boyunca oluşturulan devletlerin birbirleri ile ilişkilerinin değişmeyen doğası olarak değerlendirmiştir (Baylis, 2015: 154).

1970’ler ile birlikte güvenliğin sadece askerî sorunlar bağlamında analiz edildiği düşünce tarzının yetersiz olduğu anlaşılmaya başlanmıştır. 1973’te yaşanan OPEC petrol krizi ile birlikte güvenliğin sadece askerî bir mesele olmadığı, ekonomik meselelerin de ülke güvenliğine yönelik tehdit oluşturduğu anlaşılmıştır. Zira petrol krizi ile fiyatların ani bir şekilde yükseldiği gibi doların değerinde de ciddi düşüşler yaşanmıştır.

Soğuk Savaş döneminde iki kutup arasında yaşanan yumuşama dönemi ile birlikte nükleer gerilim azalmış ve askerî tehditler ana gündem maddesi olmaktan çıkmıştır. Bu çerçevede 1972 yılında yapılan *Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı*, askerî güvenliğin dışında bir alan olan çevresel güvenliğin ilk kez kapsamlı bir şekilde dile getirilmesini sağlamıştır. Aynı dönemde dünyada; karşılıklı bağımlılık, refah, devlet dışı aktörler ve çok uluslu şirketler konuşulmaya başlanmıştır (Açıkmeşe, 2011: 47).

Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından Doğu ve Batı arasında yaşanan ideolojik çatışmanın bitmesi ile birlikte devletler arasında yaşanan çatışmaların sona ereceği yeni toplumsal değerlerin oluşması ve farklı toplulukların bir araya gelerek iş birliğine yönelik adımların atılmasını sağlayacak bir ortamın oluşması ile birlikte “yeni idealizm”in rüzgârı esmeye başlamıştır. “Yeni idealizm” barış içerisinde ve dünya çapında bir sivil toplumun gelişmesi fikrini yansıtmaktadır. Bu fikre katılmayanlar için “eski realizm” uluslararası güvenlik konularında temel yaklaşım olmaya devam etmiştir. Realizmin hâlâ temel paradigma olduğunu düşünenlere göre yaşanan iş birliği geçicidir. Yakın bir zamanda ulusal ve uluslararası güvenliğin gerçekleri ile karşılaşılacaktır (Baylis, 2015: 154). 11 Eylül saldırıları bu bakış açısını sağlamlaştırılmış; ancak yaşanan saldırı devletlerarası bir saldırı olarak gerçekleşmemiştir. Bu saldırı, klasik güvenlik anlayışından farklı ve çeşitlendirilmiş bir güvenlik anlayışına geçilmesinin zeminini hazırlamıştır.

XXI. yüzyılın hemen öncesinde klasik güvenlik anlayışı etkisini kaybetmeye başlamıştır. Bu zamana kadar güvenliğin tek ve temel unsurunun devlet olduğu kabul edilirken bu tarihten itibaren farklı güvenlik unsurlarının akademik dünya ve bu konuda görevli kurum ve kuruluşların gündeminde yer almaya başladığı görülmüştür. Devlet temelli güvenlik anlayışı bireye inmiş ve bireyin korunmasını merkeze alan ve insan güvenliğine yönelik risk ve tehlikelere yönelik çözüm önerisi geliştiren yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamıştır (Ural ve Shilibekova, 2016: 7).

2. KOPENHAG OKULU VE GÜVENLİK

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte güvenlik alanında yapılan çalışmalar da çeşitlenmeye başlamıştır. Güvenliğe yönelik geleneksel yaklaşımlar ve geleneksel enstrüman olan askerî metotlar devam ederken diğer taraftan dünya üzerinde farklı tehdit algılamaları yaşanmaya başlanmıştır. Tek bir kaynaktan beslenmeyen ve asimetrik olarak ortaya çıkan tehditler, devletlerin tek başlarına mücadele edemeyeceği bir şekil almıştır. Uluslararası terörizm, uluslararası organize suç örgütleri, yasadışı göç, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, çevre sorunları, salgın hastalıklar, enerji güvenliği, bölgesel sorunlar ve çevresel felaketler güvenlik anlayışında gelenekselci askerî metotların dışına çıkılarak daha kapsamlı bir şekilde irdelenmesi gerçeğini göstermiştir (Gül, 2016: 306). Kopenhag Okulu Soğuk Savaş sonrası çok kutuplu ve çok aktörlü sistemde güvenliği sistemsel bir analiz ile irdelemiştir.

1990'lar ile birlikte değişen dünya dinamikleri, Avrupa Hükümetlerinin güvenlik kavramlarında değişime neden olmuştur. Genişletilmiş güvenlik kavramları Avrupa'da yer almaya başlamıştır. Barry Buzan, Ole Waever ve Jaap de Wilde, güvenlik kavramını genişleterek askerî güvenlik kavramına odaklanan gelenekselcilerin aksine güvenliği sektörlere ayırarak incelemişlerdir (Brauch, 2015: 170-171). Kopenhag Okulu da bu gerçeklikten yola çıkarak Barry Buzan ve Ole Waever başta olmak üzere Jaap de Wilde, Morten Kelstrup, Pierre Lemaitre ve Elzbieta Tromer gibi isimlerden meydana gelmektedir. Okul, Kopenhag'da bulunan Centre for Peace and Conflict Research'te çalışan bilim insanları tarafından kurulmuştur. Okulun temel motivasyonu, güvenliği askerî alanın tekelinden çıkarmak ve güvenliğin çeşitli düzeylerde analizini sağlamaktır. Okulun temel çalışma alanlarında üç başlık ön plana çıkmaktadır. Bu başlıklar Güvenlik Sektörleri, Bölgesel Güvenlik Konsepti ve Güvenikleştirme'dir (Kılıçaslan, 2016: 47).

2.1. Güvenlik Sektörleri

Barry Buzan, Ole Weaver ve Jaap de Wilde'nin 1998 yılında yayınladıkları “Security: A New Framework for Analysis” adlı kitap ile uluslararası ilişkiler ve güvenlik literatürüne güvenlikte sektörler kavramını kazandırmışlardır (Coşkun, 2014: 181). Güvenliğin askerî sektör üzerinden okunmasının yanı sıra ekonomik, politik, çevresel ve toplumsal güvenlik uluslararası güvenlik literatürüne girmiştir.

Kopenhag Okuluna göre askerî tehditler, toplumlar için başlıca güvensizlik kaynağı değillerdir. Bahsedilen diğer sektörler de başlıca bir tehdit kaynağı oluşturabilir. Askerî sektör dışında kalan sektörler kendi başlarına güvenlik tehdidi kaynağı yaratabileceği gibi askerî sektöre taşınarak da bir güvensizlik kaynağı oluşturabilirler. Buna göre sektörler arasındaki ilişki önem arz etmektedir (Kılıçaslan, 2016: 51). Kopenhag Okulu güvenlik sektörleri ve içerikleri şu şekildedir;

- Askerî Güvenlik: Kuvvete dayanan, devletlerin savunma ve saldırı kabiliyetleri ölçüsünde diğer devletler ile etkileşimlerini belirleyen sektördür.
- Siyasî Güvenlik: Devletlerin örgütsel istikrarını, yönetim meşruiyetlerini veren iktidar ve yönetim ilişkilerini belirleyen alandır.
- Ekonomik Güvenlik: Devletlerin ekonomik gücünü ve refah seviyelerini belirli bir düzeyde tutabilmek için gerekli pazar, finans ve kaynaklara ulaşmayı ifade eden ticaret ve üretim ilişkileridir.
- Toplumsal Güvenlik: Ulusal kimlik üzerine inşa edilen dil, kültür ve din ilişkileridir.
- Çevresel Güvenlik: Tüm insanlığı ilgilendiren gezegendeki yerel ve evrensel çevre konularıdır (Buzan, 1991: 19-20).

Askerî güvenlik sektöründe devletlerin saldırı ve savunma kapasiteleri ile birbirleri arasında algıladıkları niyet önemli yer tutmaktadır. Askerî sektörde temel aktör devlet olarak kabul edilmektedir. Siyasi güvenlik sektörüne bakıldığı zaman da temel aktörler devletler olarak görülmektedir. Devlet egemenliğinin önemli olduğu bu sektörde askerî olmayan tehditler önem kazanmaktadır. Bu sektörde devlet dışındaki siyasi örgütlenmeler de önemli yer tutmaktadır. Örneğin devlet üstü örgütler ve devlet dışı örgütlenmeler de siyasi güvenlik sektörünün konusunu oluşturmaktadırlar. Ekonomik Güvenlik sektörünün ilgi alanını ise üretim ilişkileri, sektör, ticaret, devletin refah ve ekonomik güç seviyesi ile ilgili alan oluşturmaktadır. Toplumsal Güvenlik sektörü ise kimlik ve aidiyet konuları ile ilgilenmektedir. Toplumların oluşturdukları kimliklere yönelik aidiyetlere karşı gerçekleştirilecek tehditleri incelemektedir. Son olarak Çevresel Güvenlik sektörü, çevrenin kendisi ile ilgilenmektedir. Bu sektörde insanların aktiviteleri sonucunda biyosfere yönelik gerçekleştirilen eylemler üzerinde durulmaktadır (Baysal ve Lüleci, 2011: 72-73). Zira herhangi bir çevresel felaket gerçekleştiği ülke sınırlarında kalmayıp birçok ülkeyi ve bölgeyi de etkileyebilmektedir. Örnek vermek gerekirse küresel ısınma birçok ülkeyi etkilemekte ve küresel ısınma ile mücadele ortak eylem gerektiren bir konudur. Çernobil nükleer reaktörünün patlaması sonucunda yaşanan çevre felaketi ise bağlı bulunduğu ülke dışında bölgesindeki birçok ülkeyi uzun yıllar etkileyen bir facia olmuştur.

Buzan'a göre yukarıda açıklaması yapılan sektörler birbirinden bağımsız ve bağlantısız değildir; aksine sektörler birbirleri ile bağlantılı ve bağımlıdır. Güvenliğin beş sektörde incelendiği görülmektedir. Sektörler arasında realizmin aksine daha az veya daha çok önemli olarak bahsedebileceğimiz bir alan bulunmamaktadır (Buzan, 1991: 107-119).

3. TOPLUMSAL GÜVENLİK

Toplumsal güvenliğin son yıllarda güvenlik çalışmaları içerisinde önemli yer edindiği görülmektedir. Bunun bilimsel nedenleri mevcuttur. Toplumsal güvenliğin kimliğe ve kültüre yönelişi ve Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından etnik çatışmalarda yoğunluğun yaşanması toplumsal güvenliğin önemini arttırmıştır. Güvenlik çalışmalarında etnik çatışmaların analizi için herhangi bir kategori bulunamayışı toplumsal güvenlik kavramının Kopenhag Okulu ve diğer güvenlik teorileri tarafından incelenip analiz edilmesini gerekli kılmıştır (Waever, 2015: 261).

Toplumsal güvenlik sektöründe ana kavramı kimlik oluşturmaktadır. Toplumda meydana gelecek olan herhangi bir olay veya gelişme, toplum tarafından kendi varlığına yönelik bir tehdit olarak tanımlaması durumunda toplumsal güvensizlik oluşmuştur. Toplumsal güvenlik, devletlerden bağımsız gelişen ve kendisini yeniden üretebilme yeteneğine sahip kimlik gruplarıdır (Waever, 2015: 262).

Toplumsal güvenlik ve siyasal güvenlik birbirlerine yakın olan, ancak birbirinden farklı iki kavramdır. Siyasal güvenlik, devletlerin örgütsel istikrar ve hükümet sistemlerine meşruiyet sağlayan ideolojiler olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal güvenlikte ise toplumun kimliğine karşı algıladığı tehdiye karşı savunma mekanizması gerçekleştirilmesidir. Toplumsal güvenliği tehdit eden konulara bakıldığında ise üç başlık ön

plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki göç olmaktadır. Zira göç hareketleri ile yaşanan nüfus yapısındaki değişim, göç edilen ülkede yaşayan halkın kültürel özellikleri ve yaşam tarzında farklılıklar oluşmasını mümkün kılacaktır. İkinci başlık ise, yatay rekabet yani yerel halkın göç ile gelen halk tarafından dil ve kültürünün etkilenerek yaşam şekillerinin değişeceği algısıdır. Üçüncü başlık ise, dikey rekabet yani yerel halk kendi kültürlerinin vermiş olduğu kimliği bir kenara bırakarak, ya birçok kimlik içerisinde eriyecek (AB entegrasyonunda olduğu gibi) veya daha dar bir kimliğe doğru dönüşebilecektir. (Katalan kimliği gibi) (Waever, 2015: 260-264).

Toplumsal güvenlikte toplum, kimliğine karşı algıladığı tehdidi, iki şekilde savunabilir. Bunlardan ilki toplum tarafından gerçekleştirilen faaliyetler aracılığı ile konu gündeme getirilebilir; ikincisi güvenliği tehdit eden olayı devlet gündemine taşıyarak konu siyasi sektör içerisinde değerlendirilebilir. Örneğin siyasi sektör içerisine giren göç tehdidi ile devlet, yasa ve sınır kontrolleri vasıtasıyla mücadele edebilir (Waever, 2015: 267).

Toplumsal güvenlik sektörü, sosyal yapıyı meydana getiren kurumlar ve değerlerin inşa süreçleri ve zaman içerisinde geçirdikleri değişimlerle de ilgilenir. Buradan hareketle toplumlarda zaman içerisinde sosyal yapıya etki eden değişimler güvenlik algılaması yaratabilir. Göçün toplumsal güvenlik sorunu yaratmasındaki neden incelendiğinde ise göç ve göçmenlik konusunun politikanın ve ekonominin ana gündemi haline gelmesi sonucu ile karşılaşılmaktadır. Zira politik ve ekonomik alan, göçü toplumun normal yaşantısını bozan bir “tehdit” olarak göstermektedir. Bu durumda göç kavramı, güvenlik sorunu haline gelmektedir. Göç konusu birçok toplumda sınır güvenliğinin konusu olmasının dışında iç politikanın malzemesi olarak da kullanılmaktadır. Ülke içerisinde bazı siyasi partiler göç ve göçmen karşıtı söylemlerini arttırmakta ve söylemlerini parti ve seçim programlarına ekleyerek göç konusunu iç politika malzemesi yapmaktadırlar. Devletlerin, göçmenlere yönelik uygulayacakları iltica talebi, yerleşim hakkı, çalışma izinleri ve vatandaşlık hakkı gibi konular idari ve hukuki işlemlerdir. Bu işlemler, idari ve hukuki işlemler olmanın ötesine çıkarılarak, algısal bir güvenlik sorunu yaratılabilmektedir (Birdişi ve Gören, 2018: 17, 20).

3.1. Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Güvenlik Üzerindeki Etkileri

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş ile birlikte Suriyelilerin Türkiye’ye kitlesel olarak sığındıkları ve iç savaşın uzaması ile birlikte her geçen yıl bu sayının arttığı görülmektedir. Türkiye, Suriye’den gelen sığınmacılara karşı açık kapı politikası uygulamış ve çeşitli zamanlarda Suriyelilerin ülkeye kabulleri gerçekleşmiştir. Gelen misafirlerin insanî koşullarda barınabilmesi ve hayatlarını idame ettirebilmeleri için sınır şehirlerinde geçici barınma merkezleri kurulmuş; ancak kurulan merkezler yetersiz kalmıştır. Türkiye’nin 27.02.2020 tarihi itibari ile ülkede misafir ettiği geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı 3.587.266 kişidir (Mülteciler Derneği, 2020). Bu sayı Suriye’de yaşanan gelişmeler ölçüsünde artma riskini taşımaktadır.

Mültecilerin yasal haklara sahip olmasını sağlayan ilk uluslararası düzeydeki düzenleme 1951’de çıkarılan Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesidir. Türkiye bu sözleşmeyi coğrafi çekince ile imzalamıştır. Buna göre Türkiye, Avrupa Konseyi üyesi ülkelerden gelenlere mülteci statüsü sağlayabilirken konsey dışındaki ülkelere gelenlere coğrafi sınırlama nedeni ile mülteci statüsü verilemez. Türkiye, Avrupa Konseyi üyesi ülkeler dışından gelen iltica taleplerini ise geçici uluslararası koruma kapsamında değerlendirmektedir (Bakioğlu, Artar ve İzmir, 2018: 10).

Türkiye’de uluslararası koruma ile ilgili temel metin 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’dur. Kanun 2014 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 91. Maddesi geçici korumadan bahsetmektedir. Bu tarih itibari ile Suriyeli mülteciler Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamına alınmıştır (Bakioğlu vd., 2018: 11).

Geçici Koruma kapsamında Türkiye’de bulunan Suriyeliler söz konusu yönetmelik ile birtakım hizmetlerden yararlanmaya hak kazanmışlardır. 2014 yılında yürürlüğe giren Geçici Koruma yönetmeliğine göre Suriyelilere beslenme ve barınma hakkına ek olarak sağlık hizmetleri (madde 27.), eğitim hizmetleri (madde 28), iş piyasasına erişim hizmetleri (madde 29), sosyal yardım hizmetleri (madde 30) ve tercümanlık

hizmetleri (madde 31) verilebileceği yer almaktadır. Bu hizmetler geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyelilere verilebileceği gibi bu merkezlerde kalmayan ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen illerde kalanlar da bu hizmetlerden faydalanabileceklerdir (Uzun, 2015: 114). Bu hizmetlerin birçoğu, toplumun yeterince bilgilendirilememesi, medya organlarındaki Suriyeliler aleyhine yapılan haberler ve Suriyelilerin Türkiye’de kaldıkları sürenin uzaması ile birlikte tepkiye yol açabilmektedir. Türk vatandaşları arasında işsiz kalmanın ve iş bulamamanın nedeni olarak Suriyeliler gösterilmektedir. Ayrıca Türk vatandaşları arasında Suriyelilere dair, hayat pahalılığının artma nedeni, suça karışma oranında algısal Suriyeli etkisi ve devlet hizmetlerinden ücretsiz veya kaçak bir şekilde yararlanma algısı yer almaktadır. Bu algı medyada yer alan haberler ile desteklenmekte ve Suriyelilere yönelik tepkiye dönüşmektedir (Doğanay ve Keneş, 2016: 160-166).

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi’nin yayınladığı raporda Türk toplumunda Suriyeli algısı ölçülmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada yöneltilen Suriyelilerin yerli halkın elinden işlerini aldıklarına yönelik ifadeye katılımcıların %56,1’i katıldıklarını belirtirken bu oran Suriye sınırındaki illerde %68,9 oranında gerçekleşmiştir. Aynı çalışmada Suriyelilerin buldukları bölgelerde şiddet, hırsızlık ve suça bulaşarak toplumsal huzuru bozacaklarına inanan insanların oranı %62,3’tür. Suriyelilerin Türkiye’de kalmasının büyük sorunlara neden olacağını düşünenlerin oranı ise %76,5 olarak gerçekleşmiştir (Erdoğan, 2014: 24-36).

3.1.1. Toplumsal Benzerlik ve Farklılıklar

Göç ile toplumsal güvenliğin ilişkisi Türkiye’nin içerisinde barındırdığı ve sayıları 3,5 milyonu aşan Suriyeli sığınmacı düşünüldüğünde kendi toplumsal güvenliğine karşı bir tehdit olarak algılanabilir; ancak Suriyelilerin toplumsal güvenliğe karşı etkilerinden bahsetmeden önce Suriyelilerin en fazla göç ettikleri ülkenin Türkiye olmasındaki nedenlerin incelenmesi faydalı olacaktır.

Güvenlik kaygıları nedeni ile sığınmacıların gittikleri ülke ve o ülke vatandaşları ile olan kültürel bağ ve benzerliklerin fazla olması, o ülke vatandaşları ile sığınmacıların uyumunu kolaylaştırıcı etki yaratır ve iki toplum arasında daha az sorun yaşanmasını sağlayıcı bir etmen oluşturur. Sığınmacı ve gittiği ülke toplumu arasındaki etnik ve dinî köken benzerliği iki toplum arasındaki uyumu kolaylaştırırken farklı etnik ve dinî köken ise uyumu olumsuz etkilemektedir (Türkoğlu, 2011: 111).

Suriye’de iç savaşın başlamasının ardından Suriye vatandaşlarının sığındıkları başlıca ülke Türkiye olmuştur. Sığınmacıların tercihlerinde dil, din, kültürel yakınlık ve ekonomik durum önemli bir etkidir. Ayrıca bu faktörler sığınmacıların sığındıkları toplum ile uyum sürecine de etki etmektedir (Apak,2014: 58). Suriyeli sığınmacılar açısından bakıldığında Türkiye’de yaşadıkları en büyük zorluk dil olmuştur; zira Suriyelilerin Arapça konuşması ve Arap alfabesi ile yazması Türkiye’de yaşadıkları zorlukları arttıran bir diğer nedendir. Türkiye’de yerelde Arapçanın konuşulduğu iller vardır. Hatay, Mardin, Siirt, Batman gibi illerde yerel halkın bir kısmının Arapça konuşabilmesi burada yaşayan sığınmacıların yerel halk ile irtibatını güçlendirmiştir. Suriyeliler bu illerde kendilerini daha rahat ifade edebildikleri için aynı dili konuşmanın şehirle olan uyumlarında kolaylaştırıcı bir etmen oluşturduğu düşünülmektedir.

Kültürel yakınlık açısından bakıldığında iki toplumun birbirlerine yakın oldukları görülmektedir. Türkiye’nin sınır illerinde yaşayan Türk vatandaşları ile Suriyeliler arasında geçmişten gelen akrabalık bağları vardır. İki toplum çok uzun bir süre Osmanlı İmparatorluğu çatısı altında beraber yaşamış ve kültürel olarak birbirleri ile benzerlik göstermektedirler. Bu kültürel benzerlik de Suriyelilerin sığınmacı olarak Türkiye’ye gelmelerinde etkin rol oynamıştır.

Suriyeli sığınmacılar ile Türk vatandaşlarının kültürel tüm ortak yönlerine rağmen farklılaşan kültürel yönleri de vardır. Bu farklılıklar ve Suriyeli sığınmacıların Türk toplumunda yaratmış olduğu bir kısım olumsuz etki, Türk toplumunun kendi kimliğine karşı algıladığı tehdide yönelik savunmaya geçmesi kapasitesi taşımaktadır. Kilis ili, kimlik değişimine yönelik tehdidin iyi bir örneğidir. Kilis’in merkez nüfusu 112.000 civarındayken, Kilis’te bulunan Suriyeli nüfusu 122.000 civarındadır. Yerel halk azınlık durumuna düşme ve kimliklerini kaybetme korkusu yaşamaktadır. Suriyeliler ile Türk toplumunun kültürel olarak benzerlik gösterdiği konular olmasına rağmen Türkiye genelinde yapılan bir araştırmaya göre Suriyeliler ile aynı kültüre sahip olmadıklarını düşünen vatandaşların oranı %70,6’dır (Tamçelik ve Ayaz, 2016: 653-654).

Suriyelilerin Türk kültürü ile farklılıkları ve sayılarının yüksek olması, yerel halka etki eden durumlar yaratmaktadır. Toplumsal etkilerine bakıldığında, Türk toplumu ve Suriye halkı arasında bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu farklılıklardan en belirginleri; Suriyeliler arasında çok eşliliğin yaygın olması, çocuk sayılarının Türk aileler ile kıyaslandığında fazla oluşudur. Suriyeliler arasında evlilik yaşı oldukça düşüktür. Afet ve Acil Durum Yönetimi (AFAD) raporlarına göre evlilik yaşının çok düşük olması ve eşler arasındaki yaş farkının yüksek olmasının yanı sıra hamilelik yaşı 13-14 yaşına kadar düşmektedir. Türkiye’de çok eşlilik ve küçük yaşta evlenmenin yasak olduğu düşünüldüğünde gelen sığınmacıların mağduriyet yaşamamaları adına bu tür evlilikler sadece Suriyeliler için geçerli sayılmaktadır (Tamçelik ve Ayaz, 2016: 655).

Suriyeli sığınmacılar ile Türk toplumundaki aile yapılarının farklı olması, Türkiye’de özellikle Kilis, Şanlıurfa ve Hatay illerinde aile ve toplumsal yapıyı derinden etkilemiştir. Zira genç yaşta olan Suriyeli kadınlar gayri resmi yollardan yaşlı, genç, bekar veya evli Türk erkeklerle evlendirilmekte, bu işlem ise iki toplum arasında Arapça veya Kürtçe bilen araçlar tarafından düşük bir ücret ile gerçekleştirilmektedir. Suriyeli aileler ise bu tarz evliliklere çocukları için kurtuluş gözü ile bakmakta ve karşılığında başlık parası istemektedirler. Kuşkusuz bu olay, Türk ailelerini etkilemekte ve boşanmaların önünü açmaktadır. Bir diğer sorunlu alan ise bu tarz gayri resmi ve çok eşli evliliklerden doğan çocukların nüfusa kaydedilmeme konusudur. Bu problem ileride “vatansız çocuklar” veya “kayıp nesillerin” ortaya çıkması gibi konuları gündeme getirecektir (Tamçelik ve Ayaz, 2016: 655-656). Bu tarz evlilikler Türk aile yapısına tehdit olarak görülse de ileriki zamanlarda bu evlilikler iki toplumun entegrasyonunda kolaylaştırıcı etki de sağlayabilir.

Suriyeli sığınmacıların sayılarının çok yüksek olması ve büyük bir kısmının kamp alanları dışında yerel halk ile birlikte şehirlerde yaşaması beraberinde bu yoğunlukta bir nüfus artışına hazır olmayan şehirleri ve altyapı problemlerini doğurmuştur. Suriyeli sığınmacıların dağıldıkları illere bakıldığında ilk on içerisinde yer alan illerdeki Suriyeli sığınmacı sayısı neredeyse üç milyona yaklaşmıştır. Bu sayı, Suriyeli sığınmacıların yoğunlukla belirli şehirlerde bulduklarını göstermektedir. Örneğin sadece İstanbul, Hatay, Şanlıurfa ve Gaziantep’te bulunan Suriyeli sığınmacı nüfusu 1 milyon 873 bin kişidir (İçişleri Bakanlığı, 2018). Suriyeli sığınmacıların belirli şehirlere yerleşmeleri o şehirde altyapı eksikliği ve çarpık kentleşme sorunlarını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Suriyeli sığınmacılar, yerleştikleri şehirlerde ekonomik durumlarından dolayı en az maliyet ile yaşayabilecekleri mahalleleri tercih etmekte ve bu durum Suriyeli sığınmacıların birçoğunun aynı bölgede yaşamasına yol açmaktadır. Suriyeli sığınmacıların belirli bir bölgede yaşamaları toplum ile entegrasyon sürecini olumsuz etkileyen bir gelişme olacaktır; ayrıca bu bölgelerde ileriki zamanlarda güvenlik ve asayiş noktasında sorunların yaşanması da olasıdır. Zira Suriyeli sığınmacıların yaşadığı koşullar, yasadışı işler için müsait bir zemin oluşturmaktadır. Suriyeli genç erkekler, uyuşturucu kullanımı ve satışı için istismar edilebilecekken, kadınlar da fuhuş tehdidi ile karşı karşıya kalabilmektedirler (Orhan, 2015: 16-17).

3.1.2. Eğitim İmkânı, Gelecek Planlaması ve Riskler

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımı verileri incelendiğinde Türkiye’de bulunan Suriyelilerin 2.594.103’ü 0-30 yaş aralığında bulunmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2018). Bu durum, Suriyelilerin Türkiye’de kalış süresinin uzayacağı ve birçok kısmının daimi olarak Türkiye’de kalacağı varsayımı ile hem olumlu hem de olumsuz bir durum yaratmaktadır. Zira Suriyelilerin büyük bir kısmı genç nüfus kapsamında değerlendirilebilecek bir yaştadır ve bu insanların eğitime ve çalışmaya ihtiyaçları vardır.

Suriyeli sığınmacıların kalabalık ve çok çocuklu aile yapıları, çocuk işçi problemini büyütmemekte ve çocuk işçileri yaygınlaştırmaktadır. Çocuk yaşta eğitim almaları gereken çağda sığınmacı çocukların çalışmak zorunda bırakılması ve birçok çocuğun çeşitli sektörlerde ve ağır işlerde çalıştırılıyor olması, sığınmacı çocukların eğitim hayatlarına devam edememelerine neden olmaktadır. Bu durum uzun vadeli bir perspektif ile eğitimsiz ve vasıfsız bir neslin yetişmesine neden olacaktır.

Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacıların yaş grupları incelendiğinde eğitim çağında olması gereken 5-9 yaş arası 478,244 kişi, 10-14 yaş arası 369,070 kişi ve 15-18 yaş arası 289,240 kişi olduğu göç idaresinin raporlarından anlaşılmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2018). Yani özet ile Suriyeli sığınmacılar arasında 1 milyon 136 bin çocuğun eğitim çağında olduğu görülmektedir.

Tablo-1. Suriyelilerin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Kamp İçi		Kamp Dışı		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Okuryazar Değil	96	9,3	2.028	24,7	2.124	23,0
Okuryazar	112	10,9	1.223	14,9	1.335	14,5
İlkokul	323	31,4	2.075	25,3	2.398	26,0
Ortaokul	234	22,7	1.223	14,9	1.457	15,8
Lise	158	15,4	990	12,1	1.148	12,4
Üniversite ve Üzeri	106	10,3	667	8,1	773	8,4
Toplam	1.029	100,0	8.206	100,0	9.235	100,0

Kaynak: (AFAD, 2017: 50)

Suriyeli sığınmacıların eğitim durumları incelendiğinde ise %23'ünün okuryazar olmadığı ve %26'sının ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Rakamlar analiz edildiğinde Suriyeli sığınmacıların yaklaşık 3'te 1'lik kısmının eğitim çağı içerisinde olduğunu ve tüm sığınmacıların eğitim düzeylerinin düşük olduğu gözlemlenmektedir (AFAD, 2017).

2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı'nın üzerinden geçen yıllara rağmen Suriye'deki istikrarın ne zaman sağlanacağı, sığınmacıların ne zaman geri döneceği ile ilgili net bir şey söylemek mümkün görünmemektedir. Bu açıdan bakıldığında sığınmacıların eğitilmesi önem kazanmaktadır. Eğitim alma konusu, Suriyeli çocuk işçiler ve Türkiye'nin genç nüfusu ile eğitim şartları düşünüldüğünde problemlerli bir alandır. Türkiye, sığınmacıların eğitim alabilmesi için birçok girişimde bulunmaktadır. Türkiye'ye sadece pasaport ile giriş yapan veya oturma izni alan sığınmacılar okullarda eğitim alabilmekteyken (Orhan, 2015: 20), 2014 yılında Suriyeli çocukları okullara yerleştirme için yoğun bir çaba harcanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda devlet okulları ve Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) vasıtasıyla Suriyeli çocuklara eğitim verilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığının 18 Eylül 2017 tarihinde paylaştığı verilere bakıldığında GEM kapsamında 280 bin, Devlet Okullarında 246 bin, Açık Okullarda 10 bin olmak üzere toplam 553 bin Suriyeli çocuk eğitim-öğretim görmektedir. GEM projesinin üzerinden üç yıl geçmesinin ardından mevcut projenin aşamalı olarak kapatılması kararlaştırılmıştır (Memur-Sen, 2017). 2018 yılında ise AB tarafından sadece Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin insani yardım, sağlık, psiko-sosyal destek, eğitim ve göç yönetimi gibi alanlarda desteklenmesi amacıyla "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi" (PCTES) uygulanmaya başlanmıştır. Bu proje Suriyelilerin yoğun yaşadığı 26 ilde yürütülmektedir (Erdem, 2019).

Suriye'de savaşı yaşayan çocukların birçoğu savaş travmasını atlatabilmiştir. Antalya'da düzenlenen 10. Uluslararası Psikofarmakoloji Kongresi ve 6. Uluslararası Çocuk ve Ergen Psikofarmakolojisi Sempozyumu'na katılan, Marmara Üniversitesi İstanbul Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Bölümünden, Dr. Veysi Çeri'nin 2014 yılından bugüne yaptığı dört çalışmaya göre; Türkiye'de bulunan 7-17 yaş aralığındaki sığınmacı çocukların %60'ında en az bir psikiyatrik hastalık bulunmaktadır (Yeni Şafak, 02.05.2018).

Eğitim konusu sığınmacıların gelecekte ülkeye yapacakları olumlu veya olumsuz katkıyı belirlemede önemli bir etmendir. Millî Eğitim Bakanlığı'nda görev alan yetkililer de bunun farkındadır. Örneğin MEB Müsteşar Yardımcısı Yusuf Büyük, 2016 yılında bir panelde yaptığı konuşmada şu cümleleri kurmuştur: "Bu çocukları ya sistemin içine alacağız ya da terörist olacaklar ya okullarına yerleştireceğiz öğretmen yapacağız ya da hırsız olacaklar." Büyük'ün kurmuş olduğu cümle, Suriyeli çocukların eğitiminin bir gereklilik olduğunun vurgulanması açısından önemlidir (SETA, 2016).

Suriyeli sığınmacıların yaratması muhtemel olan en ciddi güvenlik risklerinden biri ise yerel halk arasında Suriyelilere karşı oluşan tepkinin kışkırtma neticesinde şiddet içeren eyleme dönüşebilmesidir. Özellikle

Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları illerde kimi zaman yerel halkın provoke edilmesi ile Suriyelilere karşı şiddet içerikli eylemler basın organlarına yansımaktadır. Bu durum ileride Suriyeliler arasında kendi güvenlik ve adaletlerini sağlamak adına örgütlenmelerini doğurabilir. Böyle bir adım, iki toplumun kutuplaşmasına neden olacağı için iki toplumun da bütünleşmesini olumsuz etkileyecektir (Orhan, 2015: 19).

Kamu Denetçiliği Kurumunun hazırladığı “Türkiye’de Suriyeliler” başlıklı rapora göre 10 yıl sonra Türkiye’de Suriyeli nüfusunun 5 milyonu bulabileceği, savaş bitse dahi Suriyelilerin ülkelerine dönmelerinin zor olacağı belirtilmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018: 196). İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, İl Göç Müdürleri toplantısında yaptığı konuşmada, bugüne kadar göç konusunda daha çok sayısal veriler üzerinde odaklanıldığını belirterek konuşmasının devamında:

“Artık daha ziyade bu insanların Türkiye’de geçirdikleri süre üzerinde değerlendirmeler ve analizler yapmak durumundayız. Bu insanların il bazındaki hayatları, yerleşik toplumla ilişkileri, birbirleriyle olan ilişkileri, geri dönme eğilimleri, geri dönme imkânları, yerleşik düzende meslekleri, kazançları, eğitimleri... Temel hareket tarzımız, eldeki fotoğrafı doğru okumak, doğru tarif etmek, insanları doğru yönlendirmek, tercihlerini ve kararlarını sağlıklı alabilmelerini sağlayacak verileri, bilgi ve imkânları sağlamak olmalıdır.” ifadelerini kullanmıştır (Mynet, 2018).

İçişleri Bakanı’nın yapmış olduğu açıklamadan anlaşıldığı kadarıyla temel hedefin Suriyeli sığınmacıların geri dönmesini sağlamak olduğu anlaşılmaktadır.

Geri dönme konusu ile ilgili Gaziantep Üniversitesi’nin yapmış olduğu araştırma sonucunda Gaziantep’te yaşayan Suriyeli sığınmacıların %56’sı uygun şartlar sağlanması durumunda ülkelerine geri dönmek istediklerini ifade etmişlerdir (Diken, 2018). Ancak bu görüşte olan Suriyelilerin büyük kısmı orta yaş ve üzerindedirler.

Suriyeli sığınmacıların önemli bir kısmının geri dönmelerinin güç olduğu düşünülmektedir. İç savaşın ardından 9 yıl geçtiği düşünüldüğünde Türkiye’de düzen kuran ve ülkeye adapte olan Suriyeli sığınmacılar geri dönmek istemeyecektir (Erdoğan, 2014: 6). Bu açıdan bakıldığında Suriyelilerin bir kısmının geri dönmesinin mümkün olmayacağı varsayımı ile politikalar geliştirilmelidir.

Suriyeli sığınmacılar Türkiye’de ya uzun bir süre daha kalacak veya bir kısmı yaşamlarını sonsuza dek Türkiye’de sürdürecektir. Bu durumda sığınmacıların olumsuz etkilerini azaltabilmek ve durumu olumlu bir hale çevirebilmek için bazı önlemler üzerinde durulmalıdır. Bunlardan ilki sığınmacılara karşı yerel halkta oluşan tepkiyi önlemek için sığınmacı politikası oluşturmaktır. Bu kapsamda çalışma hayatı, eğitim, barınma, sağlık, belediye hizmetleri gibi alanlarda çalışmalar yapılmalıdır. Sığınmacıların hayatlarının kolaylaştırılması için Arapça broşür ve internet sayfalarının hazırlanması ayrıca sınır illerinde şehrin yapısının bozulmasını engellemek adına yeni imar alanlarının açılması gerekmektedir. Türk vatandaşları arasında Suriyeli algısını değiştirmeye yönelik çalışmalar yapılmalı, daha çok nitelikli Suriyelilerin Türkiye’de kalması teşvik edilmelidir. Suriyeliler nedeni ile oluşan asayiş olaylarına hızlı ve etkin çözümler geliştirilmeli ve sığınmacılar meselesi politik malzeme olmaktan çıkarılmalıdır (Orhan, 2015: 9).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’deki yerleşik toplum nezdindeki olası olumsuz algısını değiştirmeye yönelik medya ve basın ile iş birliği içerisinde Suriyeli ailelerin hikâyelerinin anlatıldığı haber veya belgeseller çekilerek yaygınlaştırılmalıdır. Kamu spotu aracılığı ile Suriyeli aileler ile birlikte yaşamının teşvik edilmesi ve toplumun buna alıştırılması gerekmektedir (Uzun, 2015: 119).

Türkiye’nin mültecilere ev sahipliği yapması ve mültecilere yönelik göstermiş olduğu çaba uluslararası alanda takdir görmektedir. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler Yüksek Komiseri Filippo Grandi, Türkiye’nin 3,6 milyon mülteciye ev sahipliğinde gösterdiği cömertliği takdirle vurgulamıştır. Grandi yaptığı açıklamada *“Dünyanın en büyük ekonomilerine sahip olan ülkelerin toplamda ev sahipliği yaptığından daha fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke olarak; uluslararası toplum, Türkiye’nin süregelen cömertliğinde dayanışma gösterilmesi bağlamında üzerine düşeni yapmalıdır.”* (UNHCR, 2018) sözü ile Türkiye’nin mülteciler konusunda limitlerinin çok üzerinde çaba gösterdiğini vurgulamıştır.

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilci Yardımcısı Jean-Marrie Garelli ise Ankara'da İl Göç İdaresi Müdürlüğüne düzenlenen konferansta *“Türkiye 3,6 milyon Suriyeliye ev sahipliği yapıyor. Türkiye yasal çerçevelerle mültecilere iş kurma, eğitim, sağlık hizmetleri verdi. Bu dünyaya örnek olmalı”* (Sputnik, 2019) sözü ile düşüncelerini paylaşmıştır.

SONUÇ

Toplumsal güvenlik alanında göç konusu önemli bir yer tutmaktadır. Göç ise politika ve ekonomi ile doğrudan ilintili olması sebebiyle toplumun refahını bozan bir tehdit olarak algılanmaktadır. Bu durum ise göçmenlerin toplum tarafından tepki ile karşılanmalarına neden olmaktadır. Türk toplumunda da Suriyeli sığınmacılara yönelik benzer tepkiler zaman zaman gerçekleşebilmektedir. Suriyeli sığınmacılar ile Türk toplumunun kültürel değerlerinde benzerlikler oldukça fazladır. Kültürel benzeşmeye rağmen Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kaldıkları sürenin uzaması ve belirsizlik durumu, Türk toplumu tarafından Suriyelilerin, ekonomik refahın bozulması ve kamu hizmetlerinde yaşanan aksamaların nedeni olarak görülmelerine sebebiyet verdiği çeşitli araştırmalar ile belirtilmiştir.

Suriye krizinin siyasî durumu ve dünya politikasındaki yeri incelendiğinde, Suriye krizinin kısa süre içerisinde sona ermeyeceği anlaşılmaktadır. Suriye’de devam eden krizin sona ermesi halinde birçok sığınmacının tekrar Suriye’ye dönmesi oldukça güçtür ve hayli bir zaman alacağı benzetilmektedir. Zira aradan geçen dokuz yıl boyunca Suriyelilerin Türkiye’de iş ve düzen kurlmaları, ayrıca zaman geçtikçe toplum ile olan entegrasyonlarının artması, dönüşlerini güçleştirecek etmenlerdendir. Bunun dışında Türkiye’deki Suriyelilerin mevcut Esad yönetiminin devam etmesi durumunda, yaşam kaygısı ile geri dönüşleri mümkün görünmemektedir. Dönüşlerinin mümkün olabileceği siyasî şartlar sağlansa bile ekonomik şartlar ve döndükleri ülkelerinde sosyal ve fiziki altyapının yerle bir olması, dönüşlerini engelleyecek faktörlerdendir. Suriyelilerin, Türkiye’de kaldıkları sürenin uzaması, ulusal kimlik üzerinden inşa edilen toplumsal güvenlik algısı yaratmakta ve toplumsal kültür değerlerinin bu durumdan etkileneceği algısını oluşturmaktadır.

Bu düşünceden yola çıkarak geliştirilecek perspektif ile Suriye’de siyasî bir çözüm olsa bile Türkiye’de bulunan Suriyelilerin büyük bir çoğunluğunun geri dönmeyeceği varsayımı ile Türk toplumu ile Suriyelilerin entegrasyon zemini hazırlanmalıdır. Suriyelilerin Türk toplumu ve ekonomisine yapmış oldukları katkı ön plana çıkarılarak, Suriyelilerin yerli halkın refah seviyesini düşürdüğü algısı değiştirilmelidir. Basında yer alan kültürel farklılıkların getirmiş olduğu olumsuz haberlerin yerine ortak kültür ve dayanışma kültürü ön plana çıkarılmalıdır.

Eğitim alanında başarılı olan Suriyeli öğrencilerin başarıları özendirilerek, geleceğin Türkiye’sinin inşa sürecinde Suriyeli çocukların önemine vurgu yapılmalıdır. Türkiye’nin, Arap ve Ortadoğu coğrafyası ile ilişkileri düşünüldüğünde, Arapça ve Türkçeyi çok iyi yazıp okuyabilen Suriyeli gençliğin, Türk ekonomisine pozitif katkı sağlayacağı ifade edilebilir.

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin ülkeye olumlu katkı sağlayabilmeleri için öncelikle Türk toplumu tarafından toplumsal güvenlik sorunu oluşturmadıkları ve kültürel değerlerin ortak yönlerinin ön plana çıkarılması gereklidir. Bunun için ise Suriyeli çocukların tamamının eğitim sistemi içine alınması ve çocuk işçiliğinin yaygınlaşmasının önüne geçilmesi, yetişkinlerin de Türkçe öğrenmelerinin sağlanması için gereken teşviklerin yapılması, Suriyelilerin iş hayatında çok düşük ücretle çalıştırılmalarının önüne geçilmesi, küçük yaşta evliliklerin Türkiye toplum yapısına uygun olmadığına Suriyeliler tarafından anlaşılmasına ve bundan sonraki yaşamlarında Türkiye’de yaşadıkları sürece buna uymalarının gerektiğine dair bilinci taşımalarına yönelik eğitimlerin yapılması öncelikli olarak yapılması gereken düzenlemeler arasında sayılabilir. Böylece Suriye ve Türkiye toplumları arasındaki uyum artırılabilir. Uyumun olduğu yerde ise tehdit düşüncesi kendisine yer bulamayacaktır. Zira toplumlar kimliklerine karşı algıladıkları tehditlere karşı savunma mekanizması gerçekleştirmektedir. Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacıların uzun bir süre daha kalacakları düşüncesinden hareketle toplumsal güvenlik algılamaları üzerine politikalar geliştirilmelidir.

Uluslararası arenada Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik uygulamış olduğu politikalar ve Türkiye'nin kapasitesinin çok üzerinde çaba ile sığınmacılara çeşitli alanlarda sağlanan destek, takdir ile karşılanmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin hem ulusal hem uluslararası imajına olumlu katkı verdiği gibi Ortadoğu halklarında, Türkiye'ye karşı sempatiyi de arttırmaktadır. Ayrıca tüm uluslar için üst düzey empati örneği teşkil etmekte zorunlu göç olgusuna insani ve vicdani davranışın standardını yükseltmektedir.

Kaynaklar

Abdi, Z. (2016). Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Politikası, *Uluslararası Politikada Suriye Krizi*, Ed. Hasret Çomak, Caner Sancaktar, Zafer Yıldırım, İstanbul.

Açıkmeşe, S. (2011). Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni- Klasik Gerçeklikte Güvenlik Tehditleri, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt:8, Sayı: 30, Yaz, 43-73.

Apak, H. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği, *Mukaddime Dergisi*, 5(2), 53-70.

Bakioğlu, A., Artar, F., İzmir, H. (2018). *Ankara'daki Suriyelilerin Mültecilik Deneyimleri*, Sosyoloji Derneği Yayın No: 25, Ankara.

Baylis, J. (2015). Uluslararası Güvenlik Kavramı, *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, der. Mustafa Aydın, Hans Günter Brauch, Mitat Çelikpala, Ursula Oswald Spring, Necati Polat, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul: Haziran.

Baysal, B. (2011) Lüleci Çağla, Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Sayı: 22, 61-95.

Birdişi, F., Gören, M. (2018). Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi Bağlamında Türkiye-İran Arasında Göç ve Sınır Güvenliği, *İran Çalışmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 2, 11-38.

Brauch, H. (2015). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü, *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, der. Mustafa Aydın, Hans Günter Brauch, Mitat Çelikpala, Ursula Oswald Spring, Necati Polat, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul: Haziran.

Buzan, B. (1991). *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Lynne Rienner Publishers, London.

Coşkun, B. (2014). Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme: Değişen Güvenlik Ortamı, Zorluklar, Fırsatlar ve Meydan Okumalar, *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri 2*, Derleyen: Tayyar Arı, Dora Yayınları, Bursa.

Dedeoğlu, B. (2015). Yeniden Güvenlik Topluluğu: Benzerliklerin Karşılıklı Bağımlılığından Farklılıkların Birlikteliğine, *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, der. Mustafa Aydın, Hans Günter Brauch, Mitat Çelikpala, Ursula Oswald Spring, Necati Polat, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul: Haziran 2015.

Diken (2018). *Her İki Suriyeli Göçmenden Biri Ülkesine Dönmek İstiyor; Yüzde 60'ı Çalışmıyor*. Erişim Tarihi: 07Aralık 2018, <http://www.diken.com.tr/her-iki-suriyeli-gocmenden-biri-ulkesine-donmek-istiyor-yuzde-60i-calismiyor/>.

Doğanay, Ü., Keneş, H. Ç., (2016). Yazılı Basında Suriyeli “ Mülteciler: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gereçeklerinin İnşası”, *Mülkiye Dergisi*, 40 (1), 143-184.

Erdem, U. (2019). 781 Bin Yabancı Çocuğa Eğitim, Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2020, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/781-bin-yabanci-cocuga-egitim-41368511>.

Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, HUGO Yayınları, Ankara.

Ergüven, N. (2016). Uluslararası Hukuk Açısından Güvenlik Kavramının Teorik Temelleri, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65 (3),771-835.

Frederik, J., Arends, M. (2009). Homeros'dan Hobbes ve Ötesine: "Güvenlik" Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 22, Yaz, 3-33.

Gül, M. (2016). Güvenlikteki Kavramsal Değişim ve Türkiye'nin Güvenlik Yaklaşımı ve Politikalarına Etkileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 21, Sayı:1, 303-320.

HÜGO, *Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Uygulama ve Araştırma Merkezi*, (2018), Erişim Tarihi: 20.08.2020, http://www.hugo.hacettepe.edu.tr/tr/menu/arastirma_arsivi-48.

İBGİGM. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *Geçici Koruma*, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, Erişim Tarihi: 30.11.2018.

Kamu Denetçiliği Kurumu (2018), *Türkiye'deki Suriyeliler, Özel Rapor*, Ankara.

Kılıçaslan, E. (2016). Kopenhag Okulu, *Uluslararası Güvenlik Yeni Politikalar Stratejiler ve Yaklaşımlar*, Ed. Hasret Çomak, Caner Sancaktar, Sertif Demir, BETA Yayınevi, İstanbul.

Mülteciler Derneği. (2020). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Şubat 2020*, Erişim Tarihi: 17 Mart 2020, <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>.

Memur-Sen. (2017). *Türkiye'de Suriyeli Çocukların Eğitimi: Güçlükler ve Öneriler Raporu Açıklandı*, Erişim Tarihi: 01 Aralık 2018, <http://www.memursen.org.tr/turkiyede-suriyeli-cocuklarin-egitimi-guclukler-ve-oneriler-raporu-aciklandi>.

Mynet. (2018). *Süleyman Soylu'dan Suriyelilerle İlgili Flaş Sözler*, Erişim Tarihi: 01.Aralık 2018, <https://www.mynet.com/suleyman-soylu-dan-suriyelilerle-iligili-flas-sozler-ikinci-asamayiz-dedi-ve-110104586351>.

Orhan, O. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, *ORSAM-TESEV İşbirliği Raporu*, ORSAM Rapor No: 195, Ocak.

Sancak, K. (2013). Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü, *KTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:6, 123-134.

SETA (2016). *Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi*, Erişim Tarihi: 08 Aralık 2018, <https://www.setav.org/etkinlikler/turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi/>.

Sputnik (2019). *BMMYK Türkiye Temsilci Yardımcısı Garelli: 3,6 Milyon Suriyeliye Ev Sahipliği Yapan Türkiye Dünyaya Örnek Olmalı*, Erişim Tarihi: 28 Haziran 2019, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201906271039493697-bmmyk-turkiye-temsilci-yardimcisi-garelli-36-milyon-suriyeliye-ev-sahipligi-yapan-turkiye-dunyaya/>.

Tamçelik, S., Ayaz, G. (2016). Suriyeli Mülteciler Sorununun Türkiye'ye Yansıması, *Uluslararası Politikada Suriye Krizi*, Ed. Hasret Çomak, Caner Sancaktar, Zafer Yıldırım, İstanbul.

UNHCR (2018). *Grandi Türkiye'nin Mültecilere Ev Sahipliğinde Gösterdiği Çabaya Daha Fazla Destek Sağlanması Çağrısında Bulunuyor*, Erişim Tarihi: 20 Haziran 2019, <https://www.unhcr.org/tr/18778-grandi-urges-aid-turkeys-refugee-hosting-effort.html>.

Ural, S., Shilibekova, A. (2016). Uluslararası Güvenlik ve Yönetişim, *Uluslararası Güvenlik Yeni Politikalar Stratejiler ve Yaklaşımlar*, Ed. Hasret Çomak, Caner Sancaktar, Sertif Demir, BETA Yayınevi, İstanbul.

Uzun, A. (2015). Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi, *Ankara Barosu Dergisi*, 2015/1, Ocak, 105-120.

Vural, Ç. (2018). Çevresel Güvenliğin Gelişimi, *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 6(1), 20-38.

Waeber, O. (2015). Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi, *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, der. Mustafa Aydın, Hans Günter Brauch, Mitat Çelikpala, Ursula Oswald Spring, Necati Polat, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul: Haziran.

Yeni Şafak (2018). *Suriyeli Çocukların Psikolojisi Bozuk*, Erişim Tarihi: 02 Mayıs 2018, <https://www.yenisafak.com/hayat/suriyeli-cocuklarin-psikolojisi-bozuk-3268753>.

Yorulmaz, M. (2016). Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi Bağlamında Türkiye'nin Güvenlik Politikalarında Dönüşüm (2002-2015), *Uluslararası Güvenlik Yeni Politikalar Stratejiler ve Yaklaşımlar*, Ed. Hasret Çomak, Caner Sancaktar, Sertif Demir, BETA Yayınevi, İstanbul.